

Justiits- ja Digiministeerium
info@justdigi.ee

Teie 09.01.2026 nr 8-1/120-1,
JDM/26-0033/-1K/
Meie 18.02.2026 nr 1.2-3/74-4

Karistusseadustiku muutmise eelnõu VTK kooskõlastamine

Esitasite meile kooskõlastamiseks karistusseadustiku muutmise eelnõu väljatöötamiskavatsuse: narkootikumide käitlemisega seotud kuriteokoosseisude diferentseerimine (VTK). Kooskõlastame VTK märkustega arvestamisel. Esitame VTK kohta järgmise tagasiside, mille koostamisel on kasutatud ka Tervise Arengu Instituudi sisendit.

1. Rahvatervise kaitsmise eesmärk

VTK-s tuuakse eesmärgina korduvalt välja rahvatervise kaitsmine. Kuivõrd seost karistuspraktika muutmise ja rahvatervise kaitsmise vahel ei ole põhjalikult analüüsitud, siis ei pruugi sellel olla tegelikku ja otsest mõju rahvatervisele. Vabariigi Valitsuse uimastiennetuse komisjoni kinnitatud strateegilises dokumendis „Eesti narkopoliitika aastani 2030“ on seatud eesmärgiks, et karistuspoliitika toetab narkootikumide tarvitamisega seotud tervisekahju vähendamist. Jääb ebaselgeks kas ja millisel määral on seda eesmärki võetud arvesse VTK-s.

Juhime tähelepanu, et muudatuste positiivse mõju eelduseks on toimiv ning reaalselt kättesaadav abi- ja raviteenuste võrgustik, et isikud saaksid tegelikult kasutada eelnõus ette nähtud karistusalternatiive ja abiteenuseid. Praeguses olukorras on Eestis otseselt narkootikumide tarvitavatele inimestele suunatud teenused suures osas piiratud kättesaadavusega. Valdavalt on olemas raviteenused neile, kellel on diagnoositud sõltuvushäire, kuid varasema sekkumise, nõustamise ja madalama lävega tugiteenuste maht ja kättesaadavus ei ole piisav.

Planeeritud ettepanekute elluviimisel võib eeldada nõudluse kasvu Sotsiaalministeeriumi haldusala poolt rahastavate abi- ja raviteenustele vastavalt vajadusele, kuid ilma täiendava rahastuseta teenuste pakkumist suurendada ei ole võimalik. Sellest tulenevalt tekib küsimus, et kuidas tagatakse kavandatavate muudatuste rakendamiseks vajalik teenusvõimekus ning milliste vahenditega kaetakse täiendav koormus. Vaja on käsitleda vaimse tervise ja sõltuvusravi teenuste tegelikku kättesaadavust ja regionaalset suutlikkust. Seadusemuudatus on vaja siduda rakendusplaaniga, mis käsitleb ka sõltuvusravi, vaimse tervise abi ja sotsiaalsete tugiteenuste mahtu ning rahastust. Meie hinnangul tuleks kaaluda abi- ja raviteenuste kättesaadavuse suurendamiseks alternatiivseid rahastusvõimalusi, näiteks kohtu

kaudu suunatud klientide teenuste osalist tasumist JDM eelarvest või kuritegeliku tulu suunamist ennetusse ja teenustesse.

Nõustuda ei saa VTK-s esitatud väitega, et kavandatavatel muudatustel puudub mõju riigieelarvele. Kui muudatuste vahetu eesmärk on eeskätt karistusmeetmete proportsionaalsuse tagamine, menetluskulude vähendamine ja õiguskaitseüsteemi halduskoormuse tasakaalustamine, siis on oluline see eesmärk üheselt mõistetavalt ja läbipaistvalt sõnastada. Seejuures peavad karistusalternatiivina mõeldud teenuste arendamise ja rahastamise põhimõtted olema arusaadavad.

2. Narkootikumide diferentseerimine ainete põhiselt ja koguse alampiiri tõstmine

Me ei toeta narkootikumide diferentseerimist ainete põhiselt. Ei eksisteeri narkootikume, mis pole tervisele kahjulikud. Kasutatud sõnastusest võib jääda ekslik mulje, et turul on narkootikume, mis on rohkem või vähem kahjulikud kui teised. Iga inimene võib reageerida narkootikumide tarvitamisele erinevalt ning terviseriskid võivad erineda lähtuvalt lühiajalisest ja pikaajalisest tarvitamisest. Siiski ei saa öelda, et mõni narkootiline aine oleks teistest ohutum. Rõhutame sõnastuse ülevaatamise vajalikkust. Ebaselge on ka see, et kes niisuguse diferentseerimise puhul hakkaks hindama ainete ohtlikkust.

Samuti ei toeta me ilma täiendava analüüsi ja mõjude hindamiseta aine suure koguse alampiiri tõstmist 30 doosini. Vaja on täiendavaid analüüse ja arutelusid, et jõuda sobiva lahenduseni ja saada ülevaade võimalikest riskidest, nende maandamisest ja muutuvast menetlusprotsessist. Tuleb arvestada, et aine suure koguse alampiiri tõstmine võib tuua kaasa eriti haavatavas olukorras olevate narkootikumide tarvitajate senisest suuremas mahus ära kasutamise aine vahendajatena.

3. Muud tähelepanekud

VTK-s ei ole põhjendatud kasutada mõisteid „uimasti“ ja „uimastite tarvitamise häire“, kuna mõiste „uimasti“ hõlmab ka alkoholi ja tubakatooteid, mida käesolev VTK ei käsitle. VTK käsitleb narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduses (NPALS) reguleeritud aineid, mis on defineeritud NPALS § 2 lõikes 1.

Juhime tähelepanu, et probleemi kirjelduse osas on ebakorrektselt kasutatud reoveeuuringute andmeid, vastavad lõigud tuleb parandada. Reoveeuuringud narkootiliste ainete jääkide kohta on kaudne meetod, mille põhjal tarvitajate arvu hinnata on ekslik. Metoodika piirangud on uuringuraportis alati selgelt välja toodud, et vältida ekslikke järeldusi.

Teeme ettepaneku täiendada punkti „Uuringud ja kaasatud osapooled“. VTK-s on viidatud 2016. aastal Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringu keskus RAKE poolt Justiitsministeeriumi tellimusel läbiviidud analüüsile „Uimastisõltlastest süüdimõistetute ravi ja rehabilitatsioon“. 10 aastaga on toimunud muudatusi ravi ja rehabilitatsiooni teenuste valikus, metoodikas ja kättesaadavuses.

Toetame ettepanekut loobuda kriminaalmenetluse tingimusliku lõpetamise eeltingimusena sõltuvusdiagnoosi nõudest ning varalise kasu saamise eesmärgi kui

automaatselt raskendava asjaolu alternatiivina kasutada teo ohtlikkust paremini kirjeldavat „aine väga suurt“ kogust.

Kokkuvõtvalt, rahvatervise seisukohalt vajavad kavandatavad muudatused põhjalikumat analüüsi, sealhulgas teiste riikide viimaste aastate praktika kaardistamist, mõjude hindamist ning täiendavaid arutelusid kõigi huvigruppidega, keda väljapakutud ettepanekud puudutavad.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Karmen Joller
sotsiaalminister

Kristiin Mikko
kristiin.mikko@sm.ee

Mari Ader
mari.ader@sm.ee

Rebeka Pintson
rebeka.pintson@sm.ee